

Predstavitev knjige: Janez Juhant, Lambert Ehrlich – prerok slovenskega naroda

Dr. Janez Juhant

Najprej hvala Bogu in vsem, ki ste omogočili dokončanje te knjige, ki sem jo pisal iz spoštovanja in ljubezni do »moža z 'velenemškim' priimkom, ki je bil bolj Slovenec kot vsi drugi«, kot je zapisal duhovnik Janez Hladnik. Pisal sem jo s hvaležnostjo do tega izjemnega človeka, pričevalca in preroka ter do vseh znanih in neznanih Slovencev, ki so gojili in ohranjali do njega dostojen spomin, ga posnemali ter dali pisno ali celo življenjsko pričevanje o njegovi svetniški osebnosti.

/Poklon Ehrlichu, vsem pričevalcem in vsem žrtvam fašizma, nacizma in boljševizma, do zadnjih v Ukrajini./

Knjiga obravnava bogato, obširno in aktualno Ehrlichovo življenje in delo. Dr. Lambert Ehrlich se je odločno in zavzeto odzval na probleme Slovencev na Koroškem, na pariški mirovni konferenci, med obema vojnoma na univerzi in v širši slovenski družbi ter posebej v kriznem času vojne in revolucije, ko je odločno ter nesebično branil Slovence pred totalitarnimi nasilniki, ki so nas življenjsko ogrožali. Aktualnost knjige izstopa posebno zdaj spričo pretresljive in nasilne boljševistične vojne nad Ukrajinci, ki odslikava tragični položaj Slovencev med vojno in revolucijo. Kar uteleša Zelenski v Ukrajini, je v drugačni vlogi in brez orožja, a z enako odločno, predano nesebično krščansko in narodno obrambno držo ter uporju zlu – do darovanja življenja – počel Lambert Ehrlich. Njegovi spomenici *Slovenski problem* in spomenica Italijanom ter drugi spisi so izraz njegove državniške razgledanosti, neustrašene odločnosti ter krščanske vdanosti vedno in v vsem živeti in uresničevati Božjo voljo v službi ljudem, saj nas je Bog tudi v zahtevnih razmerah zavezal, da živimo vestno dostojno in dejavno svojo krščansko ter narodno poklicanost. Nedavno sem zapisal, da je Ehrlich takrat pred sto leti žalosten ugotovil, da Slovenija ni bila prepoznavna na svetovni pozornici. Tudi po njegovi zaslugi ter priprošnji verjamem, da je to postala danes z vplivno, odločno, delavno in prodorno sedanjo vlado Janeza Janše.

Ehrlich je bolj kot z besedami utelešal z živim zgledom in poduhovljeno držo, ki je kljubovala vsem izzivom, ohranjala dostojanstvenost do vsakega človeka, tudi sovražnika, vedno v zvestobi resnici, pravičnosti in uresničevanju Božje ljubezni do ljudi. To večno veljavno Ehrlichovo sporočilo povzema knjiga o njem. Govori o bogati življenjski poti nesebičnega služenja mladim in starim, o razgledanosti in premočrtnosti njegove duhovno utrjene osebnosti ter bogatega, v neutrudnem delu za Cerkev in narod predanega človeka in duhovnika Lamberta Ehrlicha, kakor so mu v posvetilu zapisali učenci: »Svetniškemu duhovniku, duhovnemu očetu, vzgojitelju mladine, velikemu Slovencu in mučencu ob osmi obletnici njegove smrti!«

Gledano omejeno in kratkoročno se zdi, da Ehrlich ni uspel. Trajnostno oziroma v dolgoročno, splošno-človeško antropološko ter strateško pa presojanje celotnega njegovega delovanja daje popolnoma drugačno podobo, in sicer v treh bistvenih razsežnostih. Je izjemen primer polnega človeka (ne bom uporabljal izraza popoln, pač pa v človek antropološke polnosti)

Ehrlich je, kolikor moremo to sploh meriti ljudje – najprej uspel v svoji izjemni, nesebični in predani človeškosti. Redko srečamo ljudi v zgodovini človeštva, ki so, kot on, tako polno, tako vsestransko izpolnili svoje človeško dostojanstvo, svojo osebnost in svoje človeško poslanstvo. Ta izpolnjena človeškost se je krepila, utrjevala ter tako rekoč kipela na dan v vsem njegovem bitju in žitju. Ehrlich je prerok v smislu pričevalca človeškosti skozi vso svojo osebnost in življenje ter njegovo vsestransko delovanje. Njegova simpatična pojava, njegova odprtost in zanimanje za vsakega človeka – tudi sovražnika – odseva vso njegovo kakovostno človeško polnost. Njegova izjemna nadarjenost je služila srkanju in povzemanju vsega, kar je premoglo človeštvo takrat. Ni ga Anton Korošec zaman označil za najbolj izobraženega duhovnika. A še bolj važno je, da je to široko in globoko znanje osebno prežehl s svojo človeškostjo in ga usmeril v dobrobit drugih. To potrjuje vsa njegova bogata življenjska pot, kot so jo dojemali njegovi sopotniki in celo njegovi nasprotniki.

Drugo so njegove večno veljavne družbene, politične in državniške razsežnosti. To nas vodi k drugemu izjemno učinkovitemu in uspešnemu družbenemu, političnemu in idejnemu projektu, ki ga je izpeljal Ehrlich. Uspel je v širjenju, ohranjanju, poglobljanju in uresničevanju krščanskega socialnega ter političnega duha v mladih srcih. Kljub peklenkim silam, ki so se zarotile zoper Slovence, je uresničeval samostojno državo in ta projekt danes ponovno potrebuje Ehrlicha, kot svetilnik, da ga bomo Slovenci ter vsi državljani te države izpeljali v doslednem uresničevanju demokracije, svobode in pravičnosti. Slovenska samostojnost korenini pri njem. Helena Janežič je v svoji razstavi *Sanje imajo to čudno lastnost, da se včasih uresničijo* zapisala: »Korenine ideje o neodvisni slovenski državi najdemo v akademskem klubu Straža, ki ga je v tridesetih letih prejšnjega stoletja ustanovil dr. Lambert Ehrlich. Konec leta 1941 je oblikoval ilegalni politični program z naslovom *Slovenski problem*, v katerem je izmed možnostmi predvidel Slovenijo kot samostojno državo.« Ni takoj uspel, a je položil temelje. In še drugi njegovi teoretični, misijonski, socialni in politični projekti imajo nadčasovne razsežnosti. Zavzemanje za revne, zapostavljene, zatirane: služkinje, delavce na Koroškem in v Ljubljani, revne študente, zatirane narode, sužnje. Pretresljiv je njegov kritičen čut zlorab evropskih kolonizatorjev, suženjstva ter zato klic k odgovornosti vladajočih, ki to vrše ali tolerirajo zaradi sebičnih koristi. Nadčasovno in aktualno prepričljivo odmevajo besede, zapisane 20. junija 1935 (SV) pod naslovom *Kalvarija Ukrajinskega naroda*, kjer je govora o pomoru šest milijonov Ukrajincev z lakoto. Najprej so jim z lakoto ubili vero, nato še narodno zavest, jih iztrebili kot čuteča človeška bitja ...

Ehrlichova jasna, odločna in brezkompromisna kritika totalitarizmov je šele sedemdeset let po njem dobila tudi evropsko priznanje, z vojno v Ukrajini pa dobiva nove aktualne izzive, s katerimi se moramo soočiti Evropejci in ostali zemljani.

Najpomembnejše pa je globina krščanske biti.

Nadvse odločna in navdihujoča pa je njegova krščanska-pričevalna moč, ki je ostaja veljavna za vse čase. Ne glede na to, da ga ima kdo še vedno in po krivici za pristaša reakcionarnega cerkveno-politično in cerkveno-okostenelega okvira, za kar so ga ustvarili komunistični, žal tudi nekateri krščanski nasprotniki, je bil tako čista ter polna krščanska in človeška osebnost, ki jo redko srečamo v človeški zgodovini. Ta biser njegove v Bogu ukoreninjene osebnosti so skušali po nasilni smrti z vsemi sredstvi oblatiti in izničiti. Ne glede na to je njegova osebnost dobesedno prodirala iz vseh teh okvirov v globine duha prisebne, zrele in bogate osebnosti, kot se je izrazil neznani profesor z univerze ob smrti: »Ko smo se po pogrebu s pokopališča pri Sv. Križu razhajali, je pristopil k meni starejši profesor s pravne fakultete, ki je prišel na pogreb kot Ehrlichov kolega, ne kot njegov privrženec, in mi zaupal: 'Ehrlicha sem spoštoval kot uglednega kolego, razgledanega Slovenca in dobrega človeka. Danes pa sem dojel, da je on bil dokaj več: skoraj kot kak svetopisemski prerok. Ob njegovem grobu sem spoznal, da je pritegnil srca in razum ljudi, ki jim je bila dana priložnost, da so ga srečali.'«

Ehrlich je torej uspel: gledano človeško je kot pšenično zrno padel v zemljo a gledano po Božje njegov delovanje rodi in bo rodilo sadove? To sem želel pokazati tudi s tem delom.

»Ehrlich je na vsa vprašanja gledal kot katoličan, kot Slovenec in kot človek. Vsak problem, naj je bil filozofski, biološki, zgodovinski, pa tudi politični, v kolikor je zadeval moralo, je vedno jasno načel in razvozljajal pod prizmo katoliškega svetovnega naziranja. V raznih znanstvenih panogah, v katerih je bil strokovnjak, v etnologiji, v primerjalnem veroslovju, pa tudi sicer v filozofiji, v mnogih bioloških problemih ali v kakih zgodovinskih vprašanjih je z vso prodorno silo svojega duha dokazoval, kako se znanost in vera dopolnjujeta, kako čudovita so pota božje previdnosti v stvarstvu, kako je središče vsega sveta človek, ki ga je Bog ustvaril in ki mu je namenjeno, da po smrti vrne k Bogu.«

doc. dr. Tamara Griesser Pečar

Pred nami je biografija prof. dr. Lamberta Ehrlicha, duhovnika in koroškega Slovenca, ki je sicer v slovenski zgodovini zapustil močen pečat, vendar še vedno v javnosti ni dobil priznanja, ki si ga zasluži, ne v zgodovinopisju, a tudi ne v krščanskih krogih. Po plebiscitu ni mogel ostati na Koroškem, ker se je preveč zavzemal za priključitev južnega dela Koroške k novonastali Kraljevini SHS, sodeloval pa je tudi kot strokovnjak v delegaciji Kraljevine SHS na

mirovni konferenci v St. Germainu. Junija 1922 je potem prišel v Ljubljano, na univerzo. Običajen Slovenec ga malo pozna, to je seveda tudi posledica pouka zgodovine, saj so ga režimski zgodovinarji, če so ga sploh upoštevali, prikazovali, oziroma nekateri ga še vedno prikazujejo, kot negativno osebnost ali celo kot izdajalca, povsem pa so zamolčali njegovo delovanje za slovenski narod. Tako je zgodovinar in izredni član SAZU Jože Pirjevec še leta 2020 na predstavitvi svoje knjige *Partizani* izjavil: »Nekateri nasprotniki so bili vredni, da se jih pobije, nekateri so bili majhne ribe, nekatere pa bi tudi jaz streljal, recimo Ehrlicha.«¹ Prav zato je monografija, ki jo je napisal prof. dr. Janez Juhant, tako zelo pomembna. Ehrlich je bil duhovnik, profesor na univerzi, visoko cenjen znanstvenik, duhovni oče Straže in je, tako Juhant, »kot človek, kristjan in duhovnik spodbujal mlade in druge ljudi za samostojno, odgovorno in odprto pot. Moč za to odprtost, ki niti v brezizhodnih trenutkih in položajih ni klonila, je našel v veri«. Bil pa je tudi velik narodnjak. Pomožni škof dr. Stanislav Lenič je v življenjepisu, ki ga je pod prisilo pisal v zaporu, zapisal: »Priznati moram, da noben mojih vzgojiteljev, ne v gimnaziji ne v bogoslovju, ni znal tako navdušeno govoriti o slovenstvu kot Ehrlich.«²

Bil je tudi velik nasprotnik komunizma, vendar je tej ideologiji nasprotoval – podobno kot njegov koroški rojak škof dr. Gregorij Rožman, iz verskih razlogov, ni pa bil nasprotnik posameznih komunistov. Tako je npr. Borisa Kidriča na prošnjo njegovega očeta rešil iz zapora na Dunaju. Maja 1936 ga je namreč avstrijska policija aretirala in je bil leto dni v zaporu.³

Biografija v desetih sklopih obravnava celovito Ehrlichovo osebnost, ga postavlja v čas v katerem je deloval, prikazuje njegovo življenjsko pot od korenin, ki segajo na Saško v Nemčiji do Koroške, predstavlja delovanje med kmeti in delavci na Koroškem, njegovo vzgojo študentov, ga predstavlja kot znanstvenika, misijonarja, osvetljuje njegovo osebnost kot moža Božje volje in njegovo nasilno smrt, za katero je slutil, vendar zaradi tega svoje drže ni spremenil. Kot je napisal Ciril Žebot je dr. Anton Korošec imel prof. Ehrlicha »za enega najbolj izobraženih in razgledanih slovenskih duhovnikov.«⁴ Janez Juhant je k temu dodal »da je bil tudi eden najbolj delavnih slovenskih duhovnikov.«⁵ Kljub temu, tako Juhant, je Ehrlich »ob vsem spoštovanju do Cerkev kot svoje temeljne ustanove, ki je usposobljena in zadolžena za širjenje vere, stalno apeliral na katoličane in njihovo vodstvo, da se postavi v bran zatiranih ljudi in narodov. Kot dosleden človek reda je razumel na to svetno vpetost in ukoreninjenost Cerkev in družbe.«⁶

---

¹ Juhant, Ehrlich, 453

² Tamara Griesser Pečar, *Stanislav Lenič. Življenjepis iz zapora*, Celovec-Ljubljana-Dunaj, 1997), 57.

³ Griesser Pečar, *Stanislav Lenič*, 192.

⁴ Žebot, *Neminljiva Slovenija*, str. 73.

⁵ Juhant

⁶ Juhant, 33.

Svoji biografiji je dal Juhant naslov *Lambert Ehrlich – prerok slovenskega naroda*. Zakaj je torej deležen takemu nasprotovanju? Prav odgovor na to vprašanje ponuja monografija, ki je pred nami. Kot je napisal Stane Granda v recenziji, knjiga ni apologija,⁷ je plod temeljite raziskave in temelji na številnem arhivskem gradivu (v ARS, ADG, NŠAL AUL, NUK), pričevanjih, časopisih in obsežni literaturi. Avtor se je posluževal tudi arhiva Straže, ki je še povsem neznan. Ko so stražarji namreč leta 1945 zapustili Slovenijo, so arhiv spravili v kangle, ki so jih zakopali. Za del arhiva je vedel poslovodja Kmečke zadruge v Šentjoštu nad Vrhniko, drugi del pa je bil zakopan na kraju, za katerega je vedel inž. J. Vrečar, ki je živel v Avstriji, najprej v Linzu, potem pa po upokojitvi v Kotmari vasi. Ta je s pomočjo hčerke, pokojne Marije Vrečar, izkopal del arhiva, ki sem ga po njuni smrti pripeljala v Slovenijo. Marija Vrečar je potem po celem svetu iskala nekoga, ki bi ji zaupal, kaj se je zgodilo z drugo kanglo. Končno ji je uspelo to in s pomočjo predstavnikov Nove Slovenske zaveze so jo izkopali.⁸ Naj pa bi stražarji zakopali tri kangle, tretja naj bi bila nekje pri Grosupljemu. Če je temu tako, potem ta še vedno leži pod zemljo.⁹

Juhant nazorno prikazuje, zakaj so komunisti tako zelo nasprotovali Ehrlichu, da so o njegovi »likvidaciji«¹⁰ premišljevali že leta 1941 pa so to najprej opustili, potekale pa so potem večmesečne razprave, ker so komunisti za »likvidacijo«¹¹ iskali širšo soglasje. Ehrlich je bil namreč zelo vpliven v njegovem obdobju, bil pa je velik nasprotnik komunizma in kot tak nevaren ciljem, ki so si jih komunisti zadali. Na univerzi se je zavzemal za prenovo katoliškega gibanja. Zbiral je okoli sebe posebno aktivne študente iz katoliških akademskih vrst (Zarje, Danice, Borbe), ki so bili vključeni v Akademsko zvezo. Že leta 1930 je s temi študenti ustanovil Vincencijevo konferenco za pomoč potrebnim študentom.¹⁰ Ehrlich sam je prispeval velik del iz lastnega žepa. Ehrlich, ki je bil duhovni vodja SDZ, je leta 1932 ustanovil akademski klub Straža, ki je izdajala svojo revijo *Straža v viharju*, pri kateri je imel brez dvoma odločilno besedo. Nепrestano je, kot je tudi Ciril Žebot izpostavil v *Neminljivi Sloveniji*, vztrajno in že zgodaj opozarjal »na zablodo in zlobo marksizma-leninizma-stalinizma«. Leta 1933 je preprečil, da bi komunisti podtalno prevzeli vodilno vlogo na univerzi. Komunisti so namreč, kot navaja Juhant, po navodilih Kominterne svoje člane vrivali tudi v katoliška društva. In komunisti, tako Žebot, so se »te važne vloge prof. Ehrlicha zavedali in partijsko vodstvo tega tudi pozneje ni pozabilo. Od tedaj so imeli profesorja prav posebej zaznamovanega.«¹¹ Za Ehrlicha so bili totalitarni režimi – fašizem, nacizem in komunizem – nevarni, posebej za male narode. Na to nevarnost je neprestano

⁷ Juhant, Ehrlich, 624.

⁸ Marija Vrečar je to povedala avtorici.

⁹ NŠAL, fasc. 484, pismo Franceta Novaka p. Casermanu, 31. 10. 1961.

¹⁰ Žebot, *Neminljiva Slovenija*, str.64; NŠAL, Ehrlich, fasc.484, pismo Franceta Novaka p. Casermanu, 31. 10. 1961.

¹¹ Žebot, *Neminljiva Slovenija*, 69.

opozarjal, dajal pobude kot tisto, ki jo je dal poleti 1941. Potem, ko mu namreč ni uspelo, da odide kot svetovalec slovenskih ministrov z jugoslovansko vlado v tujino, se je vrnil v Ljubljano in predlagal nekdanjemu banu Marku Natlačenu ustanovitev podtalne vlade, ki naj bi imela za cilj Združeno Slovenijo. Jeseni pa je napisal spomenico *Slovenski problem* in končno 1. aprila 1942 spomenico Italijanom. Poročilo je poslal tudi v Rim.

26. maja 1942 je VOS po ukazu partije (Kardelj, Kidrič), ki je videla potrebo, da izključi vidne nasprotnike iz politične igre, in Ehrlich je bil zaradi svojega velikega vpliva močna ovira na njihovi načrtovani poti prevzema oblasti, umorila Ehrlicha pod lažno pretvezo, da je izdajalec. »Izdajalce« so torej po tako imenovanem zaščitnem odloku, ki ga je sprejel SNOO 16. septembra 1941, in ki je predvideval posebna tajna sodišče, ki pa jih dejansko ni bilo, mogli obsoditi na smrt. Tudi v primeru Ehrlicha o takem sodišču ni bilo govora. Po »likvidaciji« Ehrlicha je krščanski socialist Edvard Kocbek, ki je umoru še leta 1941 nasprotoval, tega potem zagovarjal. V svoj dnevnik je namreč zapisal: »Pred seboj vidim mrtvega Ehrlicha, ki sem nekoč tudi jaz z njim mnogo govoril. Kljub svoji vedno hitrejši poti v slovenski fašizem bi zanimivi mož še živel, ko bi nam fašizem ne bil vsilil neizprosne alternative: ali življenje ali smrt. /.../ Če je v mirnem času kazensko pravo postavljalo sankcije s stališča osebne človekove blaginje, potem je cilj revolucionarne justice javna, kolektivna blaginja. Pozornost politične justice je obrnjena na ogroženost ljudske skupnosti, ne pa na psihologijo obsojenca. To se pravi, da sme določena človeška skupnost z vso pravico seči po revolucionarnih sankcijah, kadar je njen obstoj ogrožen, posebno kadar bije boj na življenje in smrt. Kdor je v takem stanju odgovoren za kolektivno usodo, ima pravico biti neusmiljen, sme vzeti življenje posamezniku in odkloniti ozire na osebne kvalitete in namene.«¹²

Naj končam z Juhantovimi besedami: »Ehrlich je bil za komuniste vseskozi, posebno pa v tem odločilnem času glede njihove vloge v OF, prevelik problem, saj je stalno zanikal njihovo pravico, da s svojo morilsko taktiko zatirajo slovenski narod. Sprevrženost njihove propagande je v tem, da so Ehrlichove najbolj intimne težnje, ki jih je politično in povesod zastopal in uveljavljal, to je težnje po preživetju slovenskega naroda, tako nesramno sprevrčali ...«¹³

---

¹² E. Kocbek, *Tovarišija*, Izbrano delo 1, Ljubljana, 1972, 41–42.

¹³ Juhant, 469.